

Motion till riksdagen 2005/06:L247

av Tasso Stafilidis m.fl. (v)

Historiska arrenden

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning om rätt till friköp av historiska arrenden enligt vad i motionen anförs.

Historiska arrenden

Med historiska arrenden avses mark som arrenderats av samma släkt i flera generationer. Frågan om friköpsrätt av historiska arrenden har varit aktuell i över 100 år. Riksdagen tog den 30 november 1989 det första steget mot denna reform genom beslutet att en sådan friköpsrätt borde införas. I sitt delbetänkande "Historiska arrenden" (SOU 1991:5) framlade kommittén enhälligt en lag om att friköpa historiska arrenden.

Något förslag till lag om friköp lades dock aldrig fram av regeringen (prop. 1994/95:155). Som skäl anför regeringen att en sådan lagstiftning inte skulle tillgodose något angeläget allmänt intresse. Vidare anförs att en lag om friköp inte är förenlig med bestämmelserna om egendomsskyddet i regeringsformen. Vad som är ett angeläget allmänt intresse är i högsta grad en politisk bedömningsfråga. Vid bedömningen av vad som är ett angeläget allmänt intresse ska hänsyn tas till vad som är godtagbart i ett modernt och demokratiskt samhälle (prop. 1993/94:17 s. 48).

Vänsterpartiet anser att rätten för arrendatorer att friköpa den jord som de i generationer har brukat är en väsentlig samhällsfråga av medborgarrättslig karaktär. Det är orättvist att arrendatorerna inte har någon möjlighet att förvärva den trygghet och rättssäkerhet som äganderätten till den arrenderade gården skulle ge. Det finns en obalans i avtalsförhållandet mellan jordägare och arrendator där arrendatorn är den svagare parten. Jordägaren har generellt större ekonomiska resurser att driva en tvist och ofta bättre juridiska kunskaper än arrendatorn.

Arrendatorföreningar har framhållit att en friköpsrätt skulle leda till en större jämvikt mellan parterna i arrendeförhållandet även om något friköp inte aktualiserades (Ds 2003:11 s. 54) Adelns privilegier har avskaffats. Genom

Fel! Okänt namn på

att införa en rätt till friköp av historiska arrenden kan vi även avskaffa en av de sista resterna av det gamla feodalsamhället. I praktiken så är de personer som arrenderar den aktuella typen av mark fortfarande frälsebönder. I många fall har de inte möjlighet att skjuta av t.ex. vildsvin och gäss som förstör grödorna. I stället tar jordägarna betalt för att låta andra personer jaga på marken.

Friköp av historiska arrenden kan inte anses utgöra ett hot mot enskild äganderätt då de under mycket lång tid har varit arrendegårdar. Jordägaren som aldrig brukat eller bebott gården har endast ett ekonomiskt intresse i egendomen till skillnad från arrendatorn vars släkt i generationer levtt och arbetat på gården. För arrendatorn är arrendestället både hem och inkomstkälla medan det för jordägaren i huvudsak representerar en del av det totala markinnehavet. Eftersom ägaren vid ett friköp skulle få kompensation för egendomen saknar argumentet om hot mot den enskilda äganderätten relevans. Vidare har arrendegårdarnas värde till stor del skapats genom generationer av arrendatorers nedlagda arbete och ekonomiska investeringar. De erlagda arrendeavgifterna har i själva verket betalats av den arrenderade egendomen flera gånger om.

Tidigare utredning

Lagutskottet har senast i sitt betänkande (bet. 2004/05:LU16) avslagit motioner om friköp av historiska arrenden med hänvisning till att resultatet av det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet inte bör föregripas. Enligt den promemoria om historiska arrenden (Ds 2003:11) som nu varit föremål för beredning i två år saknas det anledning att över huvud taget utreda frågan om friköp av historiska arrenden på nytt.

Denna slutsats grundas på att frågan om friköpsrätt endast berör ett fåtal arrendatorer samt att antalet historiska arrenden har minskat under de senaste femton åren. Vidare anføres att arrendatorernas ställning under de senaste decennierna stärkts. I promemorian ifrågasätter man även hur många arrendatorer som i praktiken skulle ha ekonomiska förutsättningar att verkligen friköpa sin arrenderade gård (s. 61).

Vänsterpartiet är av motsatt uppfattning. Vi anser att det är viktigt att vi öppnar upp för möjligheten att kunna friköpa de historiska arrendena, inte minst av historiska och ideologiska skäl. Att hänvisa till att det är så få enskilda arrendatorer som i praktiken skulle utnyttja en friköpsrätt leder till ett cirkelresonemang. Den unga generationen väljer i dag i stor utsträckning att inte ta över ett arrende från sina föräldrar. Detta leder till att alltför många arrenden avskaffas och storgods tar över driften av jordbruken. Vidare är statistiken beträffande förekomsten av och storleken på de historiska arrendena bristfällig (Ds 2003:11 s. 37).

Vänsterpartiet anser att detta medför att man inte kan dra några långtgående slutsatser av de siffror som presenteras i promemorian. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att arrendatorer får möjlighet att friköpa historiska arrenden.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 23 september 2005

Tasso Stafilidis (v)

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Alice Åström (v)

Mats Einarsson (v)

Rolf Olsson (v)